

Mit akar a vásárló?

A szovjet kereslet-kutató intézet tapasztalataiból

Mindig ugyanaz a kérdés — „Ki hajlandó elkészíteni?” — vezetett minket a Szovjet Tudományos Keresletkutató Intézethez. Viszonylag fiatal tudományos intézmény ez. Mindössze ötvenéves. Az intézet fő feladatai: tanulmányozni, hogyan alakul a lakosság áruszükséglete, kidolgozni az áruirányításának új, korszerű módszereit, tájékozódni az áruk útjáról a termelőüzemről az üzleti eladó-pultig.

— Az utóbbi időben a különböző vállalatok képviselői a szó szoros értelmében megrohamoznak azzal a kérdéssel, sügjük meg nekik, mihez kezdjenek — mondta F. A. Krutyikov, az árukonjunktúra-osztály vezetője. — Mi feltevések nekik a kérdést: Önök mit szeretnének gyártani? A válasz rendszerint így hangzik: „Valamit fémből!”

— De vajon miért fémből? Azért, mert fémből minden üzemben akad a hulladékok között, a termelési terv teljesítését pedig mind darab-, mind pedig súlyviszonylatban így lehet siettetni. Egyszóval: ez rentábilis. A rentabilitás mindenél fontosabb! A rentabilitásért folyó hajszában a gyártók megelégednek a vásárlók érdekeiről. Nem nyugtalanítják őket, hogy valamely árucikkből van-e megfelelő kereslet. Nem marad-e áru holt teherként a raktárakban?

— Nos, itt bizonyára szükség van az önök intézeteinek segítségére.

— A piaci konjunktúra megállapítása nem egészen egyszerű probléma. Arról van szó, hogy hosszú éveken át senki sem foglalkozott az árukereslet tanulmányozásával és kialakításával, hisz amúgyis kevés áru volt. Más a helyzet most, amikor számos háztartási és közszükségleti cikkben elég nagy a telítettség a piacon. Ezenfelül sok 1950 és 1960 között előállított termék már kiment a divatból, fizikailag és erkölcsileg egyaránt elavult. Ma már senkit sem tudnak rábeszélni arra, hogy durva pamutanyagból készített vattakabátot vásároljon. Ezzel szemben a nyolcból készült, steppelt, villámzáras vattakabátok pillanat alatt elkelnek.

— Önök azt kérdeik, ki szándékozik előlegeiteltető gyermektányért gyártani? Előre megmondhatom, hogy az illetékes vállalatok vezetőit csupán egy kérdés fogja érdeklni: kifizetődik-e az a termék? Pedig mi vállalkozunk, hogy másképp két hónapon belül meg-

tette a gyártott órák választékát, a piac határai ismét kitágultak, és az eladási forgalom megnövekedett.

— A másik példa: a cipő. Az ipar szédületes ütemben növeli a termelést. Ha a statisztikát nézzük, ragyogó a helyzet. De vajon tudunk-e szép női cipőt vásárolni? Nem! En se tudok, mások se tudnak. Cipőink minősége kitűnő, de külső kivitelezése kritikán aluli. Ugyanis mind a mai napig érvényesül a „gigantománia” tendenciája: minél többet gyártani egyetlen modellből, s érvényben van az elv: mi megtettük a magunkét, viszik, nem viszik, nem a mi dolgunk...

— *Hogyan tanulmányozzák önök a lakosság szükségletét? Figyelembe veszik-e egyesek ízlését és hajlamait, vagy csak a közönség összességének vásárlóképessége érdekli önöket?*

— Munkánk általában azzal kezdődik, hogy néhány évre visszamenőleg figyelmesen megvizsgáljuk az árueladásra és a lakosság pénzkidadásaira vonatkozó adatokat. Körkérdeések segítségével megállapítjuk a lakosság számát, nemét, korát és jövedelmét. Kiderítjük, hogy az árucikkek kiválasztásában milyen motívumok vezették a vásárlót, tekintettel volt-e a vásárolt cikk célszerűségére. Ugyanakkor érdeklődünk a cikk minősége iránt, továbbá az iránt, milyen esztétikai és fogyasztói igényeket támasztanak a vásárlók, elégedettek, vagy elégedetlenek az árral. Végül megállapítjuk az adott áru „példányszámát”. Így dolgozzuk ki a keresletmodelleket. Ha ezeket a modelleket betápláljuk az elektronikus számítógépekbe, megkapjuk a piac kapacitásának prognózisát, a feladatoktól függően akár egy évre, akár öt évre.

— A lakosság által igényelt árucikkek száma sok millióra tehető. Itt az ipar számára igen tág lehetőségek kínálkoznak, csak legyen kedvük az illetékeseknek a lehetőségek kihasználására. Annak azonban semmiképp sem szabad előfordulnia, hogy az egyik cikkből túl sok van az üzletekben, a másikból meg túl kevés. Tudni kell, hogy az egyes üzemek mit, és milyen mennyiségben gyártanak. Röviden szólva létre kell hozni az egységes koordináló központot.

— Jó volna, ha a gyárak képviselői, a tervezők, közgazdászok és kereskedők találkoznának, együttesen megvitátnák a kereskedelemben felmerülő kérdéseket. (A Negyedikről.)

Kuruc bűvőhely a barlangban

Tábort bontottak a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet barlangászai a Jósóvári melletti 600 méter magas Nagyodában. A jobbra geológusokból álló 20 tagú expedíció egy — feltételezések szerint több száz méter mély — függőleges barlangot akart feltárni. A szűk lejárati 70 tonna törmelékének eltávolítása során érdekes leletekre bukkantak a barlangászok: emberi és állati csontmaradványokra, faszénre, valamint kerámiaedények töredékeire találtak. A leletek — régészek szerint — arra engednek következtetni, hogy az 1700-as évek elején valószínűleg bujdosó kurucok laktak ebben a különös barlangban.

A szénbánya fehér „aranya”

Nem mindennapi bányászokkal foglalkoznak a tatabányai 14-es akna régóta kimerült vágaiban. Ebből a különleges bányarészből nem feketén csillogó szenet, hanem a bánya fehér „aranyát” szállítják felszínre. A megfelelő hőmérsékletű és páratartalmú folyosókban ugyanis csillagokba szőtt természetes rendszertek be az ötletes bányászok. A gombatermesztés sokrétű feladatával külön brigád foglalkozik, s a szakmai fogásokra annak idején mezőgazdasági szakemberek tanították meg a tatabányaiakat. A jó terméshozam biztosítására nagyszerűen felhasználják a helyi technikai adottságokat is. Ventilátorok, légtisztítók alkalmazásával gondoskodnak a legideálisabb hőmérsékletéről, s a folyamatos légcseréről. A szakszerű munka gazdagon fizet a fehér „arany” művelőinek, s gondosan vetett gombaágakban hamar burjánzásnak indulnak a micéliumszálak. A tatabányai gombabányában naponta szüretelnek, s van olyan nap, amikor az egy mázsát is meghaladja a zsákmány. A hegy gombrában termő ízletes gombával a bányászokonyhák étrendjét teszik változatosabbá, de bőven jut ebből a tápláló csemegéből az éttermekbe, az egészségügyi intézményekbe és a boltokba is.

Történelem a falon

Mióta Ady Endre megírta a „Fölszállott a páva” című költeményét, azóta különösen tudjuk, hogy a hajdani vármegyeházák gyakran éppen börtönök miatt váltak hírhedté. „Fölszállott a páva vármegyeházára — Sok szegény legénynek szabadulására” — írta Ady szép versében és halljuk Kodály gyönyörű zenéjében —, de az Ady megjósolta „új szelek” mégis új értelmet adtak a vármegyeházának, mint anynyi barlang és nem maradt „régiben a bús magyar élet”.

A Pest megyei háromudvaros vármegyeháza egy idő óta arról is nevezetes, hogy udvarán nyaranként szimfonikus hangversenyeket rendez az Országos Filharmonia. Műemléki épület-tömbje valóságos történelmi emlékmű az emléktáblákkal. A legrégibb eseményeket a Semmelweis utcai épületszárny falai idézik. Az egyik emléktábláról azt olvashatjuk, hogy „e falak alapzatai látták a Ceglédre vonuló Dózsa Györgyöt, majd Rákóczi Ferenc kurucait”. Egy másik emléktábláról, melyet 1936-ban helyeztek a falra, arra emlékeztet, hogy kétszázötven évvel ezelőtt szabadult fel Pest-Buda az évszázados török uralom alól. A másik udvarban egy vasrácsos ajtó fölött egy emléktábla arról tudósít: „Itt élt fogságban nehéz vasban Jókai Mór hőse, Rab Ráby.”

A párizsi Bastille lerombolásával elindult a forradalom és vagy hatvan esztendő múlva elérkezett végre Pestre is. A rendi Magyarország helyén új Magyarország születik 1848-ban. Ennek előkészítésében különösen nagy szerepet kapott a Pest megyei vármegyeháza. Az emléktábláról, amelyet száz évvel később, 1948-ban állított fel a vármegye nemzeti bizottsága és a vármegyei törvényhatósági bizottság, e nevek között Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Széchenyi István, Nyáry Pál, Táncsics Mihály, Károlyi István, Batta Samu, Fáy András, Arany János, Jókai Mór, Szemere Pál, Madarász László, Rosti Albert, Teleki László, Hajnik Pál, Horváth Mihály, Földváry Károly, Köröndi István és Becsei Samu nevét olvassuk. A történelmi nevek között mily tömör ez a jellemzés: „Köröndi István áldozatkész földműves”.

Aztán megint egy emléktábla, rajta csupa olyan név, amelynek viselője életét áldozta 1956-ban a népszabadság védelméért, a munkásszolgálat hatalmának megtartásáért. A kegyelet a márványemléktáblán megörökítette nevüket: Biksa Miklós, az MSZMP járási

NAPI KISLEXIKON

a gombáról

Szeged környékén is sokan gyűjtenek gombát, hiszen egyik legfontosabb élelmiszerrünként közismert növények a gombák. Színanyagot (klorofill) nem tartalmazó, sejtmagvas, heterotróf (azaz táplálkozásunkban szerves anyagokra szoruló) telepes növények. Közülük százezer fajuk ismert.

● Felhasználásuk?

Biológiai osztályozásuk meglehetősen hatalmas téma, röviden csak annyit róluk, hogy a fejletlenebbek csak mikroszkóppal láthatók, míg a mindennapi szóhasználatban általában csak a nagy termőket nevezzük gombának. Sok fajuk lehet növényi, állati, vagy emberi kórokozó. Másokat viszont antibiotikumot termelő képességük miatt a gyógyszerhasználatban használják fel. Az erjedéssiparban, kenyérgyártásban alapvető szerepet játszó gomba az élesztő. A penészgombák élelmiszereket tesznek tönkret, a fonalas, ritkábban sarjadzó gombák pedig az ember és egyes magasabb fejlettségű állatok kellemetlen bőrbetegségeit okozzák. Ugyanakkor az úgynevezett kalapos gombák kedvelt élelmiszerek.

● Ehető gombák?

Az úgynevezett bazi-diumos gombák közé tartoznak a közönséges értelemben vett kalapos gombák, amelyek között számos mérges gomba mellett sok az ehető gomba. Azok számára, akik nem alapos ismerői a gombáknak, meglehetősen veszélyes a gombák szedése, illetve főzése, ezért felsoroljuk helyett szak-könyveket ajánlunk azoknak, akiket bővebben érdekel.

● Gombamérgezés?

Fogyasztásra csak gombaszakértők által ellenőrzött piacról vagy hivatalos árusoktól származó gombafajtákat vásároljunk, mert a mérges gombák megkülönböztetésére az ehető gombáktól nincs általános, közös ismeretető jel. Gombamérgezést mérges gombáktól vagy megromlott gombás ételaktól lehet kapni, tünetei általában jóval az ételfogyasztása után, a mérgek felszívódása következtében jelentkeznek.

● Hasznuk?

Ha mindezek túlságosan elriasztóak is, le kell szögeznünk, hogy egyik legegészségesebb és könnyen emészthető hasznos táplálékunk a gomba.

Tápai arcok

Annus néni

5. Napsugaras végű házban lakik a tápai nagyutcán. Egyre fogyatkoznak az ilyen faragott deszkacromozatok — a nyáron kettőt is elbontottak a faluban —, hamarosan megerjűk, hogy Annus néni lesz az utolsó oromdiszes ház Tápén. Belül csak a szoba őrzi a hagyományt: az ajtó mellett hasas búboskemence gangoskodik, az átellenes sarokban, az utca felől van a sarokpad és az asztal, fölötté a falon szentképek, néhány sárgult családi kép, a hátsó fal mellett két ágy, oldalt a háromfókos szubló. Ennyi a gerendás, sárgafölddel mázolt szoba berendezése. Benn jóleső hűvösség és az a sajátos illat, amit a szublótra (másutt a szekrény tetejére) rakott gyümölcs és a ruhák közé tett fodormenta szaga ad.

Látszik, hogy a ház egyetlen szobája tulajdonképpen „tisztaszoba”. Annus néni egyedül él, mindennapi tartózkodási helye a konyha, ahol főz, dolgozik, pihen, s a látogatót is leülteti. Ide a színljáról lépünk. Jó időben itt telepszik le a küsszékre enni, a szomszédasszonnyal, ismerősökkel beszélgetni.

Beszédes, jó kedélyű asszony, az idegennel is

hamar fölhalálja magát. Nem marad adós a felelettel, mikor arról kérdelem, hogyan nevelték kislánykorában, mire tanították a szülei.

— A gyékény munkára nem kellett minket tanítani. Próbálgattuk az ijtant sodrani, ahogy a nagyobbaktól láttuk. Nem is volt tápai lány az, aki ötvenes korában nem sodrott, de az egyik lányom már hároméves korában csinálta. Mikor tízéves voltam, már szőttem. Elsőbb rosszat, pakológékényt, amit nem kellett jóra, sűrűre szőni. Mikor ismétlő iskolás voltam, anyám mondta: Gyere Annus, kovászoldjál. A székletre oda-készítette a sütőteknőt, szakajtóba a lisztet, azután a keresztvesszót, a szitát. Megmutatta, hogy csináljam, aztán rámhagyta. Mikor magam ledagasztottam, be is vettem a kenyeret, mutatva aztán a szomszédoknak: No, ezt már a lány sütötte!

— Tizenhárom éves koromban elküldött anyám Bence Pali feleségéhez, Regina nénihez, hogy tanuljak meg varni. Ennek sok hasznát vettem. Asszonykoromban hétfőn, kedden szőttem, szerdán kitakarítottam, azután varrtam. Főzni anyám mellett tanultam. Mikor meg tudtam főzni a családnak, anyám inkább szótt, a főzést átadta nekem.

Legszívesebben a régi öltözködéseről, ruhadarabokról beszél. A „teshőállók”-ról, „szatyorkák”-ról, bokros szoknyákról, a „csurak”-ról, báronyakabájáról, melyeket lánykorában az idős asszonyok viseltek.

— A tápai asszonyokat a körülírások bőszo-knyáról ismerték meg a városban. Alatta szép slin-gyalas alszoknyákat hordtak, ötöt-hatot, né-melyik nyolcat is. Csak úgy suhogott a szoknya-

juk, amerre jártak. Szerették a rózsás mintás „tí-lirúzsás” batisztot, zefírt, delént.

Pillanatok alatt Nyilassy tápai festményeinek színvilágát idézi föl: a rózsaszín, a lila, a sárgás színű ruhákat, kötöket a Tisza-parton és az aká-cos utcákon. Azután lekerül a falról az ura fény-kepe. Kerek arcú legény néz velem szembe, föl-tűnik virágos mintás mellénye. „Az volt akkor a divat, nem minden tápai legény hordott olyant” — mondja büszkén. Mikor megesküdt, azt sut-tozták a faluban: „M. Annus jól férőz mönt, mert földje van az urának, meg háza”. Az igaz-ság az, hogy apósa meghalt és utána a férje örökölt két és fél holdat, meg egy kis házat. „Az csak olyan ágasos, gaztetejes viskó volt, de azért irigyeltek...”

Férje néhány esztendeig másodbíró volt a községben. Az ő hivatala volt igazságot tenni a kis ügyekben pörösködő falusiak között. „Télen a kemence mellé ült, olvasta az újságot, úgy elpolitizáltunk ketten” — emlékezik vissza Annus néni.

Egyedül él, mégsem magányos, mert valahogy barátságossá válik mindjárt körülötte minden, amikor megszólal. Szívesen beszél, de a keze sem pihen. Rendszerint minden hétköznap ijtant so-dor. A szövést már abbahagyta, amióta egyedül-álló, de a gyékény nélkül — úgy látszik — nem él meg. Sodrás után karikába szedi az ijtant és átadja a megrendelőnek. Pénzt hoz ez is a konyhára.

Juhász Antal